

Rehabilitering

Prosjekt: Nyhetsbrev ReHab 2011
Artikkel: Wittgenstein og eg
Størrelse: 4 786 tegn inkl mellomrom.
Journalist: Trine-Lise Gjesdal,
Fotograf: Trine-Lise Gjesdal
Dato: 14. april

Fra skam til stolthet

— **Vi er alle litt "ute" sier John Havellen (48) når han presenterer seg selv, Roland og Odd Atle. John er utviklingshemmet. Roland er opprinnelig fra Tyskland og er utlending. Odd Atle, derimot, er friluftsmann og liker å sove ute, forklarer han og humrer.**

Roland og Odd Atle humrer med. Stemningen er munter og vennskapelig mellom de tre. Roland Schwartz er sosialpedagog og leder for voksenhabiliteringsavdelingen i Helse Førde. Odd Atle Stegegjerdet leder Arbeids- og treningssenteret (ATS) i Luster kommune. ATS førte dem sammen for 10 år siden. I dag reiser de Norge rundt med foredraget "Wittgenstein og eg" – en biografisk reise gjennom Johns liv, ispedd tekster og sitater fra filosofen Ludwig Wittgenstein.

Sviktet

Stemningen rundt John har ikke alltid vært like munter. Leter man i offentlige arkiv vil man finne følgende "ekspertuttalelser" fra leger og psykologer; "et problembarn", "åndssvak" og "en fare for nabolaget".

For da John var kun ni år gammel, bestemte en kommunal nemnd at det ville være best for alle parter at han ble sendt vekk fra vestlandsbygda i Luster og til en institusjon i Bergen. Ti år og flere institusjoner senere var han fremdeles på institusjon, men ønsket om å komme hjem var sterkt. Han sendte derfor en henvendelse til HVPU-teamet i Sogn og Fjordane med følgende søknadstekst; "Jeg har lyst til å flytte". Først syv år senere, da John var 28 år, fikk han flytte tilbake til hjembygda, og familien sin.

Tilbake i tid

John er trolig den eneste utviklingshemmede i Norge som har lest hele mappen sin. Sammen med spesialpedagogen Roland har han gått gjennom tusenvis av sider med arkivmateriale. Via offentlige arkiver på ulike institusjoner, har han lett etter sin identitet. I tillegg sier John at han har vært "jævlig dyr". 517 000 kroner kostet døgnovervåking og administrasjon av John i 1988, i følge mappa. Det har vært vond lesning for John.

Alle mennesker har en historie. Dessverre har mange utviklingshemmede blitt fratatt sin. Dette har engasjert Odd Atle og Roland, og særlig i forhold til John.

"Bring et menneske i feil atmosfære, og ingenting kommer til å fungere. Det kommer til å virke usunt" i alle sine deler. Bring han tilbake i hans rette element, og han kommer til å utfolde seg og virke sunn igjen", skrev Wittgenstein. Dette er noe John kjenner seg igjen i.

Wittgenstein og John

Filosofen fra Østerrike bodde også i Luster. I til sammen to år – i perioder fra 1913 til 1950 – bodde Wittgenstein i Skjolden, en nabobygd til Gaupne der John er født og delvis oppvokst. Her skrev han deler av sine hovedverk. Roland er mer enn gjennomsnittlig interessert i Wittgenstein. Derfor har han også studert og sammenliknet biografien hans med Johns.

—Wittgenstein var et språk geni men slet med livet sitt. Han hadde visstnok Aspergers syndrom og det sies at han var sensibel, søkende og depressiv. John derimot er overaktiv og aldri i ro. Likevel har de mye til felles – Wittgenstein og John, forteller Roland.

”Jeg sitter på livet som en dårlig rytter til hest. Det skyldes bare hestens godmodighet at jeg ikke straks blir kastet av”, siterer han Wittgenstein. John nikker.

Sin egen sjef

På spørsmål om hva et godt liv er svarer John; ”å ikke være på institusjon”. På institusjonene har helsepersonell forsøkt å ”temme” John, uten tanke på hvem John er. Slik er det ikke lenger. Nå er det kommunen som tilrettelegger for John. HVPU-reformen sørget for at han og mange andre utviklingshemmede kunne flytte hjem om de ønsket det. Nå bor John alene i eget hus han leier av kommunen. Og han elsker å bo for seg selv.

— Hjemme kan jeg gjøre som jeg vil. Jeg trenger ikke å ha på meg skoene om jeg ikke vil, sier John og tar av seg skoene. I alle år på institusjoner har de bedt John om å beholde skoene på. Men nå gjør han som han vil.

Det gode liv i Luster

Det er også John som legger føringene for foredraget ”Wittgenstein og eg”. Derfor blir heller aldri foredraget helt det samme fra gang til gang. John kan gi alt på scenen – fortelle, danse og hilse på publikum. Men det hender også at John finner det for godt å spasere eller ta en sykkeltur midt under en forestilling, forteller Odd Atle.

— John gjør som han vil, og det må vi bare forholde oss til, sier han og trekker på smilebåndet.

I tillegg til å være en del av trekløveret i ”Wittgenstein og eg” har Odd Atle fulgt John gjennom ATS. John jobber for posten med å sortere og frakter post. Han jobber også for Luster e-verk et par dager i uken. Og en gang i måneden er John på nærradioen med et spørreprogram som heter Lustragruppingen. Rollen som radiovert har gitt ham en aldri så liten stjernestatus. Livet er ikke så aller verst i Luster!

— Jo da, jeg blir nok gjenkjent på gata, innrømmer John med stolt stemme.